

Již od malička jsem slýchávala větu, že umělci jsou blázni, kteří patří do blázince. Že umělci hodně pijí, berou drogy nebo jiné léky a vedou nezávazný až bohémský život. Teď mě napadá myšlenka, jestli tedy opravdu musí být člověk s talentem automaticky bláznem, aby dokázal všechny své pocity, emoce, fetiše a své touhy vyjádřit na plátně nebo vytvarovat z hlíny. Možná ano, možná tedy to je ten důvod proč jsou lidé s různými druhy postižení tak citliví a dokáží vyjádřit všechny své touhy pomocí štětce nebo je zaznamenat jako matematický rébus, který je obyčejným smrtelníkům skryt. Schopnost něco vytvořit a mít nadání, ať už výtvarné či jiné nesouvisí s orgánem, kterým tvoříme, nýbrž se tato schopnost rodí v naší mysli neboli v mozku, který potom ovládá naši ruku, která slouží jako pouhý prostředník. Kdysi jsem četla poměrně zajímavý článek v novinách na toto téma, který mě zaujal pro svou jistou kontroverzi. V tomto článku se psalo o tom, že toto určité nadání pro nějaký umělecký obor je v podstatě porucha mozkové činnosti a může vést k dalším přidruženým onemocněním, jako jsou např. deprese. Není neznámé, že spousta umělců mají psychické problémy nebo mohou trpět psychózami či jinými poruchami, samozřejmě ve slušné společnosti jako je ta naše, se o těchto problémech nemluví nebo se zamlčují z různých důvodů. Těžko říct, kdy byla společnost pokrytečtější, jestli v minulosti nebo dnes. Ani dnes se tomuto naoko taktnímu zamlčování o jiných nevyhneme, ať už z důvodu studu a hanby nebo z jiných šlechetnějších důvodů. Ve své podstatě si hrajeme na super otevřenou a tolerantní společnost, ale stále předstíráme, že lidé s postižením ať už mentálním či tělesným v naší společnosti neexistují a podle mého názoru se nacházíme ve stavu hlubokého popírání této skutečnosti. Přitom tito lidé skrz své onemocnění mohou dokázat v životě daleko více než leckterý normální člověk, ovšem je také nutné vysvětlit, co to znamená normální. Podle naší společnosti je to vyhrazená škatule s nálepkou normální, do které bychom měli zapadat, abychom náhodou nevybočili. Jedná se o normy, které nastavila naše společnost a my je se sklopenou hlavou přijímáme, ať už vědomě či nevědomě. Přitom o významných osobnostech, které navždy ovlivnily uměleckou scénu, přinesly nové směry a vymykaly se těmto nastaveným normám, tak o těch se učíme v učebnicích výtvarné kultury, píšou se o nich knihy a publikace a pořádají se rozsáhlé výstavy z jejich děl. Tyto osobnosti měly společný a podstatný rys, téměř nikdy je společnost jejich doby neakceptovala a nebrala za plnohodnotné umělce. Naopak se setkaly s posměchem, zákazy a opovržením jako něco, co by ani nemělo kráčet po tomto světě. Jen málokomu se podařilo být respektován jak za živa, tak po smrti, ale většina těch, kteří byli respektováni za života a pořádali výstavy, byli členy uměleckých klubů či malovali plátna pro zhyralou šlechtu a těšili se z jejich mecenášství, tak nedokázali překonat stín smrti své smrti a o jejich dílech nebo jménech už dnes nevíme nic. Ale jména jako Vincent van Gogh, který

údajně byl autista, Paul Cézanne, je nazýván jako „otec moderního umění“, Eduard Munch či Salvador Dalí si pamatujeme dodnes. Již několikrát jsem přemýšlela proč díla umělců, kteří byli uznáváni za svého života, upadla v zapomnění a nedokázala překonat díla umělců, která tehdejší společnost zavrhovala. Nakonec jsem asi přišla na odpověď, ta díla neměla přesah, ano přesah, který by překonal svou vlastní dobu. Takový umělec se musel stát poplatný své době, takže jeho umělecké ambice nevedly někam dál, ale jen po ty hranice, aby je společnost přijmala podle svých norem. Samozřejmě mám pro to pochopení, protože s prázdným žaludkem múza přichází jen velmi těžko. Problém ale vidím v tom, že pak vznikají díla, která nám nedávají víc a vznikají jen dokonale zpracované kopie toho samého. Tato poplatnost době nás drží na uzdě a nedovolí nám projevit to, co bychom chtěli a nakonec není nic, co by po nás tady zůstalo. Není to tak dávná historie, kdy umělci museli tzv. držet hubu a krok, společnost tehdy držela v rukou srp a kladivo a pod její vládou vznikala díla, která splňovala veškerá kritéria dokonalého umění, které dává vznikat lepším zítřkům, ovšem opět bez jakéhokoliv přesahu. A co třeba árijské umění vedené pod taktovkou hákového kříže?

Docházím tedy k závěru, že pokud se umění podvolí normám, které někdo jiný stanoví a bude se zobrazovat jen to, co je společensky přijatelné, pak je takový druh umění předurčen k zániku. V umění by měla být svoboda, nezkrotná svoboda pro vše a pro všechno, mělo by útočit na naše city a emoce, něco v nás probouzet a nutit nás, abychom se na tu věc dívali a nacházeli v ní další příběhy, jen takové umění má šanci těšit se pohledům dalších a dalších generací. Doba, politická situace a s ní i společnost se bude měnit neustále, další volební období už bude vládnout někdo jiný a vše bude opět jinak, ale naše touhy, obavy, emoce a myšlenky tu zůstávají téměř neměnné. Lidé budou vždy toužit po lásce, budou se chtít bát, cítit strach, sexuální napětí, které způsobuje Munchova Madonna. Rozhodně, ale se mnou dnes nehne obraz, na kterém různolící se soudružky vydávají s úsměvem na tváři budovat naši socialistickou společnost a zatočit s imperialismem. Taková díla vznikla jen na objednávku tehdejšího režimu, který řekl, co je správné a co není a je to bohužel vidět. Nicméně jistou podobnost s dobou, kterou jsem teď popsala, vidím i dnes. I dnes nám jistým způsobem dává najevo, co je správné a co není, co je umění a co už ne, co má být zobrazeno a co má být skryto. I když jsme už spoustu stereotypů překonali nebo si to alespoň myslíme, tak nás zvedne ze židle, pokud spatříme sochu nebo obraz, kde jsou zobrazeny osoby s postižením, homosexuálové nebo jiné nevhodné existence. Nejsme schopni přijmout, že i takový svět je a že patří stejně jim jako nám. Dodnes si vybavuji výstavu, na které jsem byla jako malé dítě,

bylo mi asi 7 let a byla jsem tam s mojí maminkou. Přesně si pamatuji, že se konala v Domě pánů z Lipé. Na výstavě se nacházely sochy myslím, že z vosku, které zobrazovaly osoby s různými druhy postižením v historii např. muž s nadmírou ochlupení, který vypadal jako vlk, malířka bez rukou, která malovala pomocí nohou a mnoho dalších. U soch byly i popisky jejich života, samozřejmě, že většinou takoví lidé končili v cirkuse nebo ve varieté jako kuriozita, omyl přírody pro veřejnost. Je to sice velmi dávno, ale tato výstava ve mně zanechala hluboký dojem, který si pamatuji dodnes. Samozřejmě jsem za tu dobu viděla mnoho výstav a filmů, které se tímto tématem zabývaly, a dodnes mě překvapuje, že propagace takové výstavy nebo filmu byla vždy onálepkována titulkem šokující. Ptám se proč? Ještě jsme si zdá se nedokázaly zvyknout na skutečnost, že se někdo takový může v našem světě vyskytovat a žít nebo, že chce žít normální život jako každý jiný. Pokud se jedná o osud cizí, jsme až směšní s naším naoko projevovaným pochopením, které vystavujeme na odiv každému, koho potkáme a nedovolíme si říci nic jiného, ale běda pokud bychom někoho takového měli trpět ve škole, v práci nebo jenom v MHD. Myslím si tedy, že bychom měli podporovat umění, které ukazuje takové lidi nebo, které tito lidé sami vyprodukují. Viděla jsem pár výstav, kde se nacházely i obrazy lidí s autismem a musím říct, že tyto obrazy mají v sobě daleko jiný umělecký projev než od tzv. normálních a snadno pro společnost stravitelných umělců. Autisté a osoby s různými druhy postižení mají jiný pohled na svět a jiné jeho vnímání, řekla bych až, že někdy i citlivější. Ta síla poprat se s osudem, vyrovnat se s ostatními a nepadnout na kolena se v jejich projevu objevuje, jejich obrazy hrají všemi barvami, až si obyčejný člověk říká proč, vždyť by přece měli být smutní, jejich život není lehký, nedokáží se o sebe mnohdy postarat a jejich rodina také trpí, tak proč ty barvy? Možná je to tím, že nevnímají svět jako my, kteří máme všechno, ale vlastně jsme nešťastní a už se nedokážeme radovat z obyčejných věcí. Tito lidé to dokáží možná právě tím, že se v nich spojuje odhodlaná dospělá osoba s duší dítěte, která vnímá barvy přírody, zvířata nebo jen paprsek světla prostupující oknem. Dokáží je zaujmout věci, které by nás ani nenapadly a toho dokáží na svých obrazech využít, které rázem vypadají jako snové příběhy. Proto si myslím, že bychom těmto lidem měli dát šanci a měli bychom je podporovat nejen ve světě umění, ale vůbec v chuti do života, měli bychom pro ně zařídit vstupy na výstavy a různé kulturní akce, kde by se i oni mohli vzdělávat a radovat se ze života tak jako my a něčím i náš život obohatit. Když bude předstírat tak jako to děláme do teď, že tento problém neexistuje, pak nikdy nedojde k jeho vyřešení a budeme nadále tak pokrytečtí jako jsme a naše utopická představa o tolerantní společnosti bude jen titulek na obálce novin, ale ne skutečnost. Proto bychom se měli vzchopit a začít pomalu tuto situaci měnit.